
MAGYAROSZÁGI CIGÁNYOK

Hajnáczky Tamás¹

Magyar Cigányzenészek Országos Egyesülete a sajtóforrások tükrében 1918-1933

A Horthy-korszakban a hatalom nem alkotta meg központi cigánypolitikáját, ebből kifolyólag az úgynevezett „cigánykérdés” teljes mértékben az illetékes minisztériumok és a helyi hatóságok kezébe került. Az állami szervek a maguk belátásai szerint jártak el, nagyrészt alapfeladatuk, hatáskörük függvényében nyúltak a kérdéshez, vagy éppen mellőzték azt, melynek eredményeképpen a Belügyminisztérium és a Népjóléti és Munkaügyi Minisztérium váltak hangadóvá a kérdésben.² Mintegy százezer főre becsült³ magyarországi cigányság elenyésző részét képező „kóborcigányokkal” nagyrészt rendészeti szempontból foglalkoztak, míg a cigányság zömét adó cigánytelepi lakosság esetében a közegészségügyi megközelítés vált meghatározóvá.⁴ Az adott korszakot a cigány-

¹ Kisebbségpolitikai szakértő, Károli Gáspár Református Egyetem

² Hajnáczky Tamás: Hogyan lett a „kóborcigányból” szocialista embertípus, majd a rendszerváltás nemzetiségi jogokkal felruházott vesztese? In: Cserti Csapó Tibor – Rosenberg Mátyás (szerk.): *Horizontok és dialógusok 2017. VI. Romológus konferencia. Tanulmánykötet*. PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs, 2017. 225-228.

³ Cserti Csapó Tibor: A magyarországi cigány közösségek demográfiai megközelítése. In: Cserti Csapó Tibor (szerk.): *Alaprodalmak a hazai cigány/roma népességre vonatkozó társadalomtörténet, társadalomismeret oktatásához*. Gypsy Studies – Cigány Tanulmányok 36. PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs, 2015. 444.

⁴ Karsai László: *A cigánykérdés Magyarországon 1919-1945. Út a cigány Holocausthoz*. Cserépfalvi Kiadása, Budapest, 1992., Hajnáczky Tamás: Hólyagos himlő és karhatalom.

ság vonatkozásában, sok esetben ezen intézkedései alapján ítélik meg, a köztudatban az imént említett két területet szabályozó, rendre bírált határozatok terjedtek el. Az eddig kialakult képet valamelyest árnyalja a Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének a létrejötte, mely a közel tízezer főnyi cigányzenész társadalom érdekeit hivatott képviselni. Ugyanis a Belügyminisztérium és a székesfőváros vezetésének maradéktalan támogatását élvezte a szervezet, érdekük védelmében hoztak rendeleteket, egyengették kezdeményezéseik útját. A nagymérvű pártfogás mögött részben az húzódnak, hogy a Trianoni békeszerződést követően a cigányzene az irredenta ideológia és a revíziós törekvések részévé vált, ennél fogva a cigányzenészek érdekei, követelése is teljes mértékben beillettek a korszakba.⁵ Az MCOE nyíltan is felvállalta ezen szerepét, például belépett a Revíziós Ligába,⁶ Mussolinit⁷ és Lord Rothermeret élte a magyarság melletti kiállásukra hivatkozva.⁸ Eddig

Adalékok a „kóborcigány” kérdés 1916-os közegészségügyi és rendészeti szabályozásához. *Romológia*, 2018/16-17. 22-33., Miklós Tamás: Elképzelések és tervek az esztergomi cigányság letelepítésére a Horthy-korszakban, valamint annak megvalósulása. *Romológia*, 2017/13. 69-88., Miklós Tamás: Az 1942. évi esztergomi cigány-szabályrendelet. In: György Sándor – Hajnáczy Tamás – Kanyó Ferenc (szerk.): *Történelmi útvesztők. Válogatás a Napi Történelmi Forrás szerzőinek írásaiból II.* Gondolat Kiadó, Budapest, 2018. 311-330.

⁵ Ziperovszky Kornél: „Ki fog győzni – a jazz vagy a cigány – nehéz megjósolni.” A cigányzenészek megvédik a magyar nemzeti kultúrát. *Replika*, 2017/1-2. 67-87.

⁶ Újabb csatlakozások a Revíziós Ligához. *Kis Újság*, XLII. évf. 131. sz. (1929. június 13.) 5.

⁷ A magyar cigányok Mussolinihoz. *Magyarság*, X. évf. 107. sz. (1929. május 14.) 14.

⁸ „Magyarország legjobb propagandája: a cigányzene.” *Magyarság*, X. évf. 122. sz. (1929. június 2.) 17. Az egyik sajtótudósítás szerint Bura Károly az MCOE elnöke 1929-ben a következő levelet címezte Lord Rothermernek: „Főméltóságú Lord! Az újonnan alakult Magyar Cigányzenészek Országos Egyesülete és minden magyar cigányzenész nevében mély hódolattal köszöntjük és üdvözljük Főméltóságodat fáradhatatlan munkássága közben, amellyel a magyar igazságot iparkodik győzelemhez segíteni. Adjon az Isteni Gondviselés Lordságodnak megingathatatlan lelkierőt, hogy küzdelme sikeres legyen és a mi nemzeti reményünk mielőbb valóra válhasson! Kifosztottak, megtépázottak vagyunk! Azóta a mi hegedűnkön is szomorúbban zokog a nóta s a mi vonónkon is ott reszket nemzetünk minden fájdalma. De tudjuk a kötelességünket is. Ott vagyunk az elszakított részekén s a magyar dallal, magyar nótával emlékeztetjük testvéreinket, hogy lesz még egyszer magyar ünnep is a világon! És szétvisszük a világba, amerre magyar cigányzenész jár, hogy a magyar

csak szórványos ismeretekkel rendelkezünk az Egyesület tevékenységéről, a cigányzenészek helyzetére mért hatásáról, a hatalommal való viszonyáról. Az imént említettek háttérében egyrészt az állhatott, hogy a figyelem a fentebb említett rendeletekre fókuszált, másrészt az országos szervezetnek érdemi nyoma nem maradt a levéltárakban, azonban a számottevő sajtóforrásnak köszönhetően némi betekintést nyerhetünk az Egyesület múltjába.

Cigányzenész csak cigányzenész lehet – az MCOE létrehozása és az alapszabályának módosítása

A cigányzenészek az 1918-ban megszűnt Magyar Népzeneészek Országos Egyesületéből⁹ léptek be az Országos Magyar Zenészsövetségbe a Népzeneészek tagozataként, melyből rövidesen kiszálltak, hogy megalakíthassák saját szervezetüket a Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületét.¹⁰ A korai években számottevő eredményt nem tudott felmutatni az újonnan létrejött Egyesület, ugyan hangot emelt a cigányzenészek sanyarú anyagi helyzete miatt,¹¹ de az első érdemi lépés még néhány évig várattott magára. Az MCOE első sorsfordító tisztújító közgyűlését 1923 már-

*igazságnak győzni kell! Mert velünk az Isteni igazság! Mert a lobogónkat Rothermere Lord tartja! A Magyarországi Cigányzenészek Országos Egyesülete nevében: Bura Károly elnök*⁹
In: Népzeneészek fölirata a Lordhoz. *Magyarság*, X. évf. 96. sz. (1929. április 28.) 13.

⁹ Sárosi Bálint (szerk.): *A cigányzenekar múltja az egykorú sajtó tükrében. II. kötet. 1904-1944.* Nap Kiadó, Budapest, 2012. 15.

¹⁰ Huszonöt év története. *Magyar Zenészek Lapja*, XXII. évf. Jubileumi sz. (1926. október 8.) 9., „A magyar nóta a leghatalmasabb irredenta fegyver!” Beszélgetés Brassói Kozák Gáborral, a cigányzenészek elnökével. *Pesti Hírlap*, XLVIII. évf. 170. sz. (1926. július 30.) 9.

¹¹ Cigányzenészek a „jazz band-ek” ellen. *Pesti Hírlap*, XLV. évf. 6. sz. (1922. január 8.) 12., Az MCOE akkori elnöke az alábbiakban foglalta össze a cigányzenészek lehetetlen helyzetét egy korabeli sajtótudósítás szerint: „4-500 cigány van kenyér nélkül és napról-napról nő azok tábora, akik nem tudják a minden jó ízlést nélkülöző zeneszámokat játszani. Egy-egy jazz band-nek néha 20-30.000 koronát fizetnek és ugyanakkor egy jó cigányzenekar 2-3000 koronával is megelégszik. Tud olyan esetről, amikor a cigánnyal csak akkor kötik meg a szerződést, ha előre megígérik, hogy nem fog magyar nótát játszani.” In: A cigányzenészek a „jazz band”-ek ellen. *Pesti Napló*, LXXIII. évf. 6. sz. (1922. január 8.) 14.

ciusában tartotta meg, mely meglehetősen feszült hangneműnek ígérkezett, ugyanis két pártra szakadtak az egyesület tagjai. A frakciók a maguk berkein belül már hetekkel a gyűlés előtt éjszakába nyúlóan egyeztettek a teendőkről, ugyanakkor a másik oldal taktikai lépéseit, terveit is árgus szemekkel figyelték. Az egyik csoportosulás maradéktalan támogatásáról biztosította a vezetést, míg a másik tömörülés nagymérvű elégedetlenségének adott hangot, arra hivatkozva, hogy nem tudtak érdemben javítani a cigányzenészek anyagi helyzetén. Az imént említett kritikát a regnáló elnök ugyan elismerte azonban arra határozottan felhívta a figyelmet, hogy az egyesület tagjainak a szervezetlensége miatt nem tudtak egységesen fellépni érdekeik védelmében a szálloda és kávéház tulajdonosokkal szemben.¹² A zúgolódás ellenére az elnökség megtarthatta a székét, melyet feltételezhetően a következő tevőleges kijelentésüknek köszönhetek: „A szónok szerint a másfoglalkozású emberek, volt színészek állnak egyes zenekarok élére s így a cigányoktól elveszik a kenyeret. Ezek az urak más úton is meg tudnák keresni a kenyerüket, de a cigány csak a hegedűjéből tud megélni. Ezért azzal a kérelemmel fordult a vezetőség a főkapitánysághoz, hogy csak azoknak adjon működési engedélyt, akik a Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének a tagjai.”¹³ Az Egyesület ez irányú javaslatának az ügye egészen a Belügyminisztériumig jutott, ahol jelentős támogatásra is lelt. Ugyanis a szervezet még azon év augusztusában többek között a következő paragrafussal egészíthette ki az alapszabályát: „Magyarország területén csak olyan magyar cigányzenész működhet, aki rendes tagja az egyesületnek.”¹⁴ A módosított alapszabályt pedig az illetékes minisztérium már a rákövetkező hónapban jóvá is hagyta a 147173/1923. BM sz. rendeletével.¹⁵ Az imént említettek miatt a cigányzenészek soron következő közgyűlésükön eltervezték, hogy fáklyás zenével kísért felvonulást szerveznek Horthy Miklós kormányzóhoz és József

¹² Viharosnak ígérkezik a cigányzenészek mai közgyűlése. *Az Est*, XIV. évf. 72. sz. (1923. március 29.) 4. Viharba fűlt a cigányok elnökválasztó közgyűlése. *Pesti Napló*, LXXIV. évf. 72. sz. (1923. március 29.) 2.

¹³ Uo. 2.

¹⁴ Nagy Pál (szerk.): *Források a magyarországi cigányság történetéből (1758-1999)*. Emberi Erőforrások Fejlesztése Alapítvány, Gödöllő, 2011. 248.

¹⁵ Uo. 248-253.

királyi herceghez hálájuk tanúbizonyosságaként.¹⁶ A rákövetkező évben az országos főkapitány nyomatékösítő körrendeletet is megfogalmazott, melyben újfent rögzítésre került, hogy az országban kizárólag csak azon cigányzenész zenélhet, aki a MCOE tagja, valamint arra, hogy ennek a paragrafusnak a hatósági támogatása elengedhetetlen. Továbbá utasította az illetékes szerveket, hogy különös tekintettel járjanak el a működési engedélyek kiállítása során, minden esetben ellenőrizzék az Egyesület által kiadott tagsági igazolványok meglétét.¹⁷

Az újfent kiadott alapszabály a fentebb említett sarkalatos mondaton túl valamennyi részletre kiterjedően előírásokat fogalmazott meg a Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének a felépítéséről (1. sz. táblázat), működésének a módjáról, valamint tagjainak a kötelezettségeiről és jogairól egyaránt. Felosztatását egyedül a belügyminiszter rendelhette el, amennyiben az MCOE a „nemzeti és keresztény alapról letérne”, az alapszabályban rögzített célokat mellőzné, vagy pénzügyi visszasságokat követne el. Az Egyesület nyelveként a magyart jelölték meg,¹⁸ elsődleges céljaként pedig a következőket határozták meg: „Az egyesület céljai: a) b) hogy tagjainak anyagi, erkölcsi, szellemi érdekeit előmozdítsa, keresztény elvek szerint, törvényes alapon megvédelmezze. A tagoknak kölcsönös támogatása által jobb munkaviszonyok elérésére a megszerzett jogok megvédelmezés hazafias és keresztény elvi alapon, politikai és vallási viták kizárásával. c) Korlátozza a magyar királyi Belügyminisztérium támogatásával a hivatlanok, valamint a külföldről bejövő zenészeknek Magyarországon való működését. c) Terjessze és fejlessze a magyar cigányzenész művészetet.”¹⁹ Mindezekon felül a szervezet azon

¹⁶ A cigányzenészek öröme. *Budapesti Hírlap*, XLIII. évf. 225. sz. (1923. október 6.) 5.

¹⁷ Gerelyes Ede (szerk.): *A szocialista művészetért! A művészek és a művészeti dolgozók szakmai szervezeteinek történetéhez*. Táncsics Könyvkiadó, Budapest, 1974. 268-269.

¹⁸ A magyarországi cigányzenészek szinte kivétel nélkül magyar anyanyelvűek voltak, az úgynevezett romungro cigányok felső rétegét alkották és élesen elhatárolódtak az oláh cigányul, vagy a román nyelvjárásait beszélőktől. A szervezet nyelvének meghatározása során nem a minisztérium asszimilációs nyomásáról volt szó. In: Erdős Kamill: *A magyarországi cigányság*. In: Vekerdi József (szerk.): *Erdő Kamill cigánytanulmányai*. Békés Megyei Tanács V. B. Koordinációs Bizottság – Gyulai Erkel Ferenc Múzeum, Békés, 1989. 42-56.

¹⁹ Nagy Pál (szerk.): *Források a magyarországi cigányság... I. m. 248.*

szándékát is rögzítették, hogy a tagok részére a jövőben nyugdíjalapot hozzon létre, valamint baleset és betegség esetén anyagi segítséget nyújtson számukra, továbbá gondoskodjon a tagok és hozzátartozóik temetkezési költségeiről. További feladatul jelölték meg, hogy a tagoknak állást közvetítsen, hivatalos lapot indítson,²⁰ ünnepeket és hangversenyeket rendezzen a fentebb említett alapok részbeni forrása gyanánt.

1. táblázat. *A Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének szervezeti felépítése*²¹

Szervezeti felépítés		MCOE (fő)	Helyi csoport (fő)	
Választmány	Elnökség	Elnök	1	
		Alelnök	2	
	Tisztikar	Titkár	1	
		Jegyző	2	
		Pénztáros	1	
		Ellenőr	2	
	Választmányi tag		14	3
	Választmányi póttag		6	2
Tagság	Tiszteletbeli tag	nincs vonatkozó előírás	legalább 30 fő esetén lehetett helyi csoportot alapítani	
	Rendes tag			
	Örökös tag			

Az Egyesület alapszabálya kiemelt célként jelölte meg a helyi csoportok létrehozását, az alulról jövő szerveződések felkarolását és hivatalos bejegyzését, amit a választmány hatáskörébe helyezett. Egy újonnan létrejövő tömörülést abban az esetben regisztrálhattak, amennyiben legalább harminc tagból állt és elfogadta az Egyesület alapszabályát, ügyrendjét, valamint vállalta, hogy a tagdíjak nyolcvan százalékát a központi szerv rendelkezésére bocsátja. A helyi csoport szervezeti felépítését is a központi szerv mintájára, annak kicsinyített másaként kellett kialakítani.²² A Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének az

²⁰ Az MCOE 1924-ben indította el a Magyar Cigányzenészek Lapját, melynek utolsó száma 1931-ben látott napvilágot. Fellelhető rendkívül hiányosan: OSZK H16.204

²¹ Uo. 250-252.

²² Uo. 248-252.

intézkedései miatt sorra alakultak az új helyi csoportok az elkövetkező néhány évben: Szarvason, Békéscsabán, Gyulán,²³ Ózdon,²⁴ Kecskeméten,²⁵ Császáron,²⁶ Pápán,²⁷ Baján, Gyöngyösön, Mezőtúron, Türkevén, Karcagon, Kisújszálláson, Hatvanban, Salgótarjánban.²⁸ Melynek háttérében egyrészt az állt, hogy a Belügyminisztérium által is jóváhagyott alapszabály módosítás miatt csak azon cigányzenészek űzhették megélhetésük forrását, akik tagsággal rendelkeztek. Másrészt a központi iroda jelentős hangsúlyt helyezett a helyi csoportok alakítására; egyik adminisztrátoruk rendszeresen járta a vidéki városokat, ahol csoportokat alapított, vagy a már meglévőknél rendezte az ügyeit, vagy újjászervezte azokat. Továbbá a hatékonyabb működés érdekében az országos szerv létrehozta a budapesti helyi csoportot is.²⁹

Ennek ellenére mégis előfordult, hogy egy-egy megszűnt a tagdíjak befizetésének a hiánya, valamint a tagok lemorzsolódása miatt.³⁰ Az 1920-as évek közepén a Belügyminisztérium rendelete ötvenöt cigányzenész helyi csoport alapítását tette lehetővé, a MCOE adatai szerint ennél jóval kevesebbet, mindössze negyvenet lehetett fellelni az ország-

²³ Kereskényiné Cseh Edit (szerk.): *Források a Békés megyei cigányság történetéhez. Dokumentumok a Békés Megyei Levéltárból (1768-1987)*. Békés Megyei Levéltár, Gyula, 2008. 105-112.

²⁴ Nagy Károly – Tóth Péter – Szegőfi Anna (szerk.): *Régi históriák. Ózd és környéke múltjának írott forrásai. Helytörténeti olvasókönyv*. Ózdi honismereti közlemények 4. szám. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár – Ózdi Népművelési Intézmények Igazgatósága, Ózd, 1984. 162.

²⁵ Nagy Pál (szerk.): *Források a magyarországi cigányság... I. m.* 248-256.

²⁶ MNL OL K-150-VII-5 1925/214225/3773 cs. *Jegyzőkönyv. Készült Császáron 1924. október 29-én tartott alakuló közgyűlésről. Tárgy a M. C. O. E. császári helyi csoportjának megalakítása.*

²⁷ MNL OL K-150-VII-5 1925/214225/3773 cs. *A Magyar Cigányzenészek Országos Egyesülete tudomásul vétel végett bejelenti, hogy az egyesület pápai helyi csoportját 1924. évi december hó 5-én Pápán megalakította.*

²⁸ MNL OL K-150-VII-5 1935/153186 /3777 cs. *Jegyzőkönyv. Felvetetett a Magyar Cigányzenészek Országos Egyesülete VIII. Kálvária tér 18. szám alatti helyiségében 1926. nov. 9-én tartott rendkívüli közgyűléséről.*

²⁹ Uo.

³⁰ Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének helyi csoportja. *Pécsi Napló*, 30. sz. (1925. július 19.) 7.

ban, akik közül csak harminc fizetett az előírtaknak megfelelően a központi szervnek (2. táblázat).

2. táblázat. *Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének helyi csoportjai, taglétszáma és befizető tagjai 1926-ban:*³¹

Sorszám	Település	Tag	Befizető
1.	Baja	65	14
2.	Békéscsaba	286	82
3.	Gyula	44	44
4.	Balassagyarmat	78	24
5.	Csongrád	31	21
6.	Cegléd	44	44
7.	Debrecen	901	52
8.	Győr	69	49
9.	Hatvan	40	40
10.	Hajdúböszörmény	42	11
11.	Hódmezővásárhely	127	85
12.	Karcag	42	42
13.	Kiskunfélegyháza	30	3
14.	Kisújszállás	30	30
15.	Kecskemét	130	6
16.	Makó	195	68
17.	Mezőtúr	54	44
18.	Nagykanizsa	51	28
19.	Pápa	89	1
20.	Pécs	85	85
21.	Salgótarján	46	46
22.	Sopron	48	21
23.	Szarvas	95	22
24.	Szentes	41	41
25.	Székesfehérvár	77	11
26.	Szolnok	120	110
27.	Törökszentmiklós	70	11
28.	Vác	71	60
29.	Veszprém	94	26
30.	Zalaegerszeg	88	20
Vidéki városok összesen		3123	1151
Budapest		2154	200
Összesen		5277	1351

³¹ MNL OL K-150-VII-5 1935/153186 /3777 cs. Jegyzőkönyv. Felvetetett a Magyar Cigányzenészek Országos Egyesülete VIII. Kálvária tér 18. szám alatti helyiségében 1926. nov. 9-én tartott rendkívüli közgyűléséről.

Cigányzenészek harca külföldiek és a kontárok ellen – a Belügyminisztérium 137.000/1926. sz. körrendelete

A Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének 1925 januárjában összehívott éves közgyűlésén elhangzott felszólalások egyértelműen rávilágítottak arra, hogy az alapszabály módosítás korántsem oldotta meg a cigányzenészek döntő hányadának égető gondjait. Az izzó hangulatot csak tovább fokozta a főtitkárnak azon indítványa, hogy a cigányzenészek Egyesülete vegyen fel tagjai közé, olyan nem cigány zenészeket, akik a zenélésen kívül más mesterséget is űznek.³² A főtitkár felvetésére a debreceni helyi csoport titkára felháborodva jelentette ki, hogy ezen előterjesztés életbe léptetése a cigányzenészek több mint kétharmadától venné el a munkát. Külön kikelt a fúvós zenekarok szembeötlő tényreire ellen, bírálva zenei tudásukat: *„Vannak fúvós zenekarok, amelyeknek tagjai házzal, földdel, szarvasmarha állománnyal bírnak, nincs tehát semmi szükségük arra, hogy a keresetet a cigányzenésztől elvonják. Be kell már egyszer vallani azt, hogy a falukban éheznek a kartársaink. Nyíraczádon harmincegy lakodalom volt eddig, amelyből ezek a szegény cigányok csak hármat muzsikáltak végig. A többieket a műkedvelő fúvós zene-*

³² Az adott korszakban a parasztzenészek két fajtáját lehetett egymástól elkülöníteni; a parasztbandákat, akik döntően fúvós, ritkábban vonós hangszereken játszottak, valamint az egyedül, házi készítésű hangszereiken (pl.: dudu, tekerő, furulyán, citera, szájharmonika) játszó zenészeket. A parasztbandák földművesként, birtokosként egy adott helyi közösségnek a teljes jogú tagjai voltak, a mindennapokban ugyanazokat a foglalkozásokat űzték, mint a közönség, míg az egyedül zenélő társaik (pl.: napszámos, cseléd, koldus, falusi kisiparos) inkább a társadalom peremén éltek. Mivel a parasztbandák egy adott közösség megbecsült tagjai voltak, illetve fő megélhetésüket nem a zenélés jelentette, tehát nem voltak kiszolgáltatva a közönségnek, a mulatságon részt vevők sem álltak elő fizetség fejében olyan kérésekkel, mint a cigányzenészek esetében. Előfordult, hogy a cigányzenészeknek, azért fizettek, hogy kikísérjék a tehetősebb vendéget zeneszóval a budira, vagy az utcán térdelve, esetleg hanyatt fekvő hegedüljenek a távozónak. Ennél szélsőségesebb esetekkel is lehetett találkozni, mint például azzal, hogy a cigányzenészeket felmászatták a fára zenélni, vagy a primást leeresztették a kútba, hogy onnan vezesse a zenekart. In: Sárosi Bálint: Hivatásos és nem hivatásos népzeneészek. In: Berlás Melinda – Domokos Mária (szerk.): *Zenetudományi dolgozatok 1980*. Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézete, Budapest, 1980. 75-79., Ratkó Lujza: A cigányzene szerepe a nyírségi falvakban. In: Bódi Zsuzsanna (szerk.): *Cigány néprajzi tanulmányok 11*. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 2002. 66-68.

karok szórakoztatták, jóllehet erre engedélyük nincs. Hangsúlyozza, hogy csak vizsgázott zenészeket szabad felvenni az egyesületbe, éppen ezért ezek a trombitákat recsegető bandák nem közénk valók. Tiltakozik a felvétel ellen.”³³ A győri helyi csoport képviselője csatlakozva az imént idézetekhez szintén kikelt a „kontárzenészek” felvétele ellen. A szolnoki szervezet alelnöke „zenei analfabétának” minősítve a szóban forgó zenészeket nyomatékosan leszögezte, hogy az Egyesületbe csak cigányt lehessen továbbra is felvenni. A debreceni helyi csoport elnöke a cigányzenészeket sújtó nyomoron túl szintén beszámolt a „*paraszt fúvósbandák garázdálkodásáról*” Egy másik felszólaló a Országos Magyar Zenészsövetség bírálatától sem ódzkodott, egyenesen a „*malacbandák patrónusának*” kiáltotta ki. A közgyűlésen csak tovább fokozta az így is forradalmi hangulatot az egyik utolsó hozzászóló tette hívó szavaival: „*Menjünk fel a belügyminiszterhez, mondotta és a magyarországi cigányok nevében tiltakozunk az ilyen abszurdumok ellen. Asztalos, lakatos, esztergályos, szuster, kiskazda és földműves muzsikál és veszi el a kenyeret, a megélhetést a hivatásos zenészek elől. Ne szégyelljük kimondani, hogy éhes a vidék és ez az éhes vidék tiltakozik a kontárok felvétele ellen. Nem tűrhetjük tovább a paraszt- és munkásbandákat.*”³⁴ A közgyűlés zárásaként MCOE elnöksége elhatározta, hogy a helyi csoportok vezetőivel együtt felkeresik a belügyminisztert, illetve levelet írnak az Országos Magyar Zenészsövetségnek az ügyben, hogy a „kontárzenészeket” ne vegyék fel egyik szervezetbe sem.³⁵

A cigányzenészek kilátásait tovább forgácsolta a Magyarországra mindinkább betörő jazz zene térhódítása, ami háttérbe szorította őket, a közönség és a kávéházak igénye eltolódott az újonnan jött irányzat felé. Sorra jelentek meg országos és helyi lapok hasábjain a panaszkodó hangvételű cikkek, melyek a jazz ellenében a cigány-

³³ Tízezer cigányzenész kenyere veszélyben. A paraszt és munkásbandák gyilkos konkurenciája. A cigányok országgyűlése. *Az Est*, XVI. évf. (1925. január 22.) 4.

³⁴ Uo. 4.

³⁵ Uo. 4.

zenészek mellőzése, hányattatott sorsára hívták fel a figyelmet.³⁶ Az MCOE egykori elnöke, híres primás az egyik országos lapnak a következőket nyilatkozta a cigányzene alkonyáról: *„Mindenütt, a divatos lokálokban a jazzband játszik. [...] – Nemrégiben voltam egy ilyen éjszakai mulatóhelyen, hallottam a szerecseneket, azt hittem, amikor játszottak, hogy valami bajuk van, vagy hogy nekem van valami bajom. [...] Elég baj bizony, hogy a közönség nálunk nem úgy néz a cigányra, mint azelőtt. Itthon baj van, inkább külföldön szeretnek bennünket, mint belföldön. [...] – Nehéz időket élünk manapság – fejezte be melankolikus fejbólintással a híres primás.”*³⁷ Az Egyesület újonnan megválasztott elnöke elődjéhez hasonlóan, meglehetően lesújtó ám annál sokkalta markánsabb véleményt fogalmazott meg egy napilap hasábjain a jazz térnyeréséről: *„Gyatra, silány, vásári dolgok szárandó kompozíciók, összelopkodott holmi ez az új zene, nem való ez a magyar cigánynak, nem is forr a lelkéhez, idegen és nemzetellenes. [...] Nemcsak én, de nincs egyetlen cigányzenész ebben az országban, aki ne utálná ezt az új zenét. Egy külföldi lelki kelevény.”*³⁸

Az Egyesület most sem tétlenkedett, felterjesztést fogalmazott meg a belügyminiszternek, melyben azt kérték, hogy a hatóság védje meg érdekeiket a külföldről jött jazz és schrammel zenekarokkal szemben, az országból való kiutasításuk követelve.³⁹ A cigányzenészek belügyminiszternek címzett kérvénye nem maradt visszhang nélkül,⁴⁰ ugyanis a minisztérium a rákövetkező évben kiadta

³⁶ Sárosi Bálint (szerk.): *A cigányzenekar múltja az egykorú sajtó tükrében. II. kötet. 1904-1944.* Nap Kiadó, Budapest, 2012. 189., 199., 201., 205.

³⁷ Uo. 200.

³⁸ „A magyar nóta a leghatalmasabb irredenta fegyver!” Beszélgetés Brassói Kozák Gáborral a cigányzenészek elnökével. [Lázár István] *Pesti Hírlap*, XLVIII. évf. 170. sz. (1926. július 30.) 9.

³⁹ „Ravatalra viszik a magyar nótát...” *Pesti Hírlap*, XLVI. évf. 239. sz. (1924. november 9.) 9., A cigányzenészek sérelmei. 8 *Órai Újság*, XI. évf. 105. sz. (1925. május 10.) 11.

⁴⁰ Érdemes megemlíteni, hogy ugyanezen évben a Belügyminisztérium elutasította a Budapesti Schrammel Zenészek Egyesületének újralapítási felterjesztését, a schrammel zenészek továbbra is csak a Magyar Zenészsövetség szakosztályaként működhettek. In: Frakciózus törekvések kudarca. *Magyar Zenészek Lapja*, XXIII. évf. 1. sz. (1927. január 1.) 12-13.

a 137.000/1926. VII. sz. körrendeletét a hivatásos zenészek működési engedélyéről, mely lényegében a külföldi zenészek kiutasítását jelentette.⁴¹ Már a határozat tervezetének készültkor parázs vita alakult ki arról, hogy ez az intézkedés igazán a cigányzenészek érdekeit szolgálja-e. Ugyanis egyes vélekedések szerint számolni lehetett azzal, hogy a rendelet miatt más országok is korlátozó intézkedéseket vezetnek be a magyarországi cigányzenészekkel szemben. Ellenérvként többen arra hívták fel a figyelmet, hogy elenyésző azoknak a zenészeknek a száma akik külföldön dolgoznak. A Országos Magyar Zenészsövetség kimutatása szerint, mely ugyan a cigányzenészekről nem szolgáltatott adatokat hozzávetőlegesen több mint százhusz főre tette a külföldön működő zenészek számát (3. táblázat).⁴²

⁴¹ A m. kir. belügyminiszter 137.000/1926. VII. számú körrendelete. *Budapesti Közlöny*, LX. évf. 142. sz. (1926. június 26.) 1.

⁴² Rendelettel számúzik Magyarországról a jazz band-et és egyéb külföldi tánczenekarokat. *Világ*, XVI. évf. 276. sz. (1925. december 5.) 7. A retorzió nem sokáig várattott magára, ugyanis a rendelet kiadását követően nem sokkal a Német Zenészsövetség felháborodott hangvételű röpiratokat osztogatott a német zenekaroknak, arról, hogy Magyarországról teljesen kitiltották a német zenészeket. Továbbá kilátásba helyezték egy kormányrendelet kiadását a magyar zenészek kiutasításáról, melynek indítékáról a követség ekképpen tájékoztatott: „A követség értesítése szerint a német zenészség főleg arról panaszkodik, hogy a mind nagyobb számban odatóduló cigányzenekarok a szokásos tarifáknál lényegesen olcsóbb munkavállalással elbírhatatlan és tisztességtelen versennyel nehezítik meg a tömérdek állástalan német zenész elhelyezkedését és megélhetését.” In: Németország a magyar zenészek kiutasítását tervezi. A cigányzenészek figyelmébe. *Magyar Zenészek Lapja*, XXIII. évf. 1. sz. (1927. január 1.) 14. A cigányzenészek fellépéseire külföldön jelentősebb igényt a 19. században lehetett tapasztalni, ami csak a legelismertebb zenészeket érintette, tömeges kiutazásokról ekkor sem lehetett beszélni. Lásd bővebben: Bereznyai András: *A cigányság történetének atlasza. Térképezett roma történelem*. Méry Ratio, Somorja, 2018. 68., Szijjártó Csaba: *A cigány útra ment... Magyar cigányzenészek külföldjárása a kiegyezés előtt*. Masszi Kiadó, Budapest, 2002., Sárosi Bálint: *A cigányzenekar múltja 1776-1903. Az egykorú sajtó tükrében*. Nap Kiadó, Budapest, 2004.

3. táblázat. Országos Magyar Zenészsövetség kimutatása az 1922. óta külföldön dolgozó zenészekről⁴³

Ország / város	Fő	Ország / város	Fő
Egyesült Államok	8	Grác	1
Argentína	1	Belgrád	4
Berlin	7	Jugoszlávia	4
Németország	6	Lausanne	11
Párizs	13	Románia	5
Bécs	8	Szófia	2
Prága	1	Basel	7
Csehszlovákia	13	Bukarest	2
Norvégia	4	Eszék	2
Stockholm	2	Madrid	2
Hamburg	5	Spanyolország	2
Koppenhága	1	San Remo	2
Antwerpen	1	Milánó	2
Strassburg	4	Krisztília	1
Hollandia	1	Genf	1
Madeira	1	Novisad	2
Összesen 126			

A hatóság egyik illetékese a következő mondatokkal oszlatta el a kétségeket sajtónyilatkozatában a rendelet jogossága és szükségszerűsége mellett érvelve: „A rendeletet külföldi mintára csináltuk és ha retorzióról szó lehet, akkor tulajdonképpen ez a rendelet lesz a válasz azokért a kiutasításokért, amelyek a külföldön működő magyar zenészeket egymásra érték. Ezek a kiutasított zenekarok, szimfonikusok és cigányok, nem tudnak hazajönni, mert itthon mindenütt idegenek ülnek helyeiken [...] Magyarországra azért is özönlöttek tömegesen a külföldi zenekarok, mert Európában szinte egyedül csak mi adtunk korlátlanul működési engedélyt. A rendelet azért nem tiltja ki végérvényesen a külföldi zenekarokat, mert minden mulatóhely évente egyszer és 1 hónapi tartamra kaphat engedélyt külföldi muzsikuskok működtetésére.”⁴⁴ Az intézkedés indítékáról a rende-

⁴³ Rendelettel számúzik Magyarországról a jazz band-et és egyéb külföldi tánczenekarokat. *Világ*, XVI. évf. 276. sz. (1925. december 5.) 7.

⁴⁴ Uo. 7.

let mindenekelőtt leszögezte, hogy „közbiztonsági és általános rendészeti okok” tették elengedhetetlenné, hogy a rendezett tanácsú városokban és a városi törvényhatóságokban csak hatósági igazolvánnyal lehessen zenélni. Működési engedélyt azon zenészeknek lehetett kiállítani, akik magyar állampolgárok voltak, hazafiságukhoz nem fért kétség, elmúltak tizennyolc évesek és érdemi zenei tudással bírtak. Számukra az illetékes rendőrhatóság állíthatta ki a dokumentumot, míg a külföldi zenészeknek kizárólag a Belügyminisztérium adhatott ki a tartózkodási engedélyükben feltüntetve. A rendelet azt is rögzítette, hogy működési engedélyt szinte csak az Országos Magyar Zenészsövetség és a Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének a tagjai kaphattak. Abban az esetben, ha valaki hivatalos papír nélkül zenélt azt legfeljebb tizenöt nap elzárással, valamint akár egymillió korona pénzbüntetést szabhattak ki rá. A rendelet hatálya nem terjedt ki zeneakadémiai végzettséggel rendelkező zenészekre és a testületi, intézményi, vagy szervezeti zenekarokra.⁴⁵

Az Egyesület anyagi helyzetében a minisztérium rendelete korántsem hozott áttörő előrelépést, holott az elnökség számottevő bevételre számított annak folyamánként. Az év folyamán egy hivatali ellenőrzés rávilágított, mely végül hatósági biztos felügyelete alá helyezte az Egyesületet, hogy a szervezet fenntartása és a botrányba fulladt Magyar Cigányzenészek Országos Clubjával⁴⁶ kapcsolatos kiadások nemcsak felemésztek, hanem meghaladják az éves bevételt. Ebből kifolyólag az MCOE nem tudta ellátni az alapszabályban rögzített feladatait, mint például a temetkezési segélyek nyújtását, ami csak tovább gyűrűzte a nehézségeket, ugyanis a tagok és a helyi csoportok sorra kezdték megtagadni a befizetéseket.⁴⁷ Egy 1926 novemberében megtartott közgyűlésen a vezetőség határozottan hangot is adott sérelmének a tagság habitusával szemben, egyenesen

⁴⁵ A m. kir. belügyminiszter 137.000/1926. VII. számú körrendelete. *Budapesti Közlöny*, LX. évf. 142. sz. (1926. június 26.) 1.

⁴⁶ Pósta Sándor dr.-t és társait, akiket azzal vádoltak, hogy klubhelyiségük bérbeadásánál megtévesztően jártak el, ma felmentette a bíróság. *Esti Kurír*, VII. évf. 118. sz. (1929. május 28.) 4.

⁴⁷ MNL OL K-150-VII-5-1935-153186/3777 cs. *Budapest székesfőváros VIII. kerületének eljárósága, hatósági biztos jelentése a Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének működéséről*. 1926. július 1.

önmaguk és a cigányság ellenségének minősítették őket. Az ügyvel kapcsolatban az MCOE titkára a következőket fejtette ki a határozattal kapcsolatban: „[...] még a várt eredményekkel nem szolgálhatunk, annak oka a miniszteri rendelet kitolása és a cigányság zömének indolenciája, mely pártját ritkítja a maga nemében, mert egyenesen azt tárja elénk, hogy a cigányság 70%-a önmagának ellensége s ez alapon az összességnek is.”⁴⁸ Az alelnök sem vélekedett másképpen: „Ez a rendelet épp a cigányzenészek érdekében hozatott azért, hogy őket egy nagy egységbe tömörítse. Ez a rendelet nagy ereje és éne ezért azok kik kötelezettségeiknek eleget nem tesznek nem csak a rendelet ellen hanem saját maguk ellen és az egész cigányság ellen cselekszik.”⁴⁹ A váci helyi csoport titkára szintén megerősítette az országos vezetők meglátásait: „[...] országos egyesületünk válságos helyzetét nem kizárólag a vezetőség felületessége okozta sommásabb részét az egyesület tagjai összeférhetlenségükkel és nemtörődömségükkel és ezért intve inti a jelen vezetőséget, hogy könyörtelenül üzzék ki lelkeikből az összeférhetlenséget [...] Kéri a kartársakat szavainak megszívlelésére. Ezen szellemben lesz nagygyá a magyar cigányság.”⁵⁰

Cigányzenészek harca a hazai jazz zenekarok ellen – a főváros pártfogásában és a Bihari zeneiskola megalapítása

A Belügyminisztérium rendelete korántsem vetett véget a cigányzenészek elégedetlenkedésének, a kereseti viszonyaik alig-alig javultak, ami némi magyarázattal szolgált a tagdíjak mellőzésére. Sőt a pártjukat fogó sajtó továbbra is ontotta a jazz-bandek ellen az egyre uszítóbb stílusú cikkeket.⁵¹ Az egyik napilap az MCOE díszelnökét is megkérdezte a kérdésről,

⁴⁸ MNL OL K-150-VII-5 1935/153186 /3777 cs. Jegyzőkönyv. Felvetetett a Magyar Cigányzenészek Országos Egyesülete VIII. Kálvária tér 18. szám alatti helyiségében 1926. nov. 9-én tartott rendkívüli közgyűléséről.

⁴⁹ Uo.

⁵⁰ Uo.

⁵¹ A cigányzenészeket meg kell védelmezni. *Pesti Hírlap*, XXXVI. évf. 205. sz. (1927. szeptember 11.) 8., Cigányok a jazzband ellen. *Újság*, III. évf., 218. sz. (1927. szeptember 27.) 8., Sárosi Bálint (szerk.): *A cigányzenekar múltja...* I. m. 231-234.

aki sajtónyilatkozatában nyíltan hangot is adott felháborodásának a jazz zene szűnni nem akaró térnyerése miatt: „Nagyon sajnálom, hogy nálunk Magyarországon, a magyar fővárosban tudott annyira erőre kapni ez az alkoholos muzsika, mely tele van fertőző bacilussal. Olyan ez, mint a járvány, mint a betegség, alig várjuk, hogy elmúljon. [...] Arra kérjük a legfelsőbb fórumot, vegye tekintetbe a mai nehéz, szomorú állapotokat és jöjjön a veszedelemben forgó magyar cigánymuzsika segítségére.”⁵² 1927 szeptemberében a Magyar Cigányzenészek Országos Egyesülete több közgyűlést is összehívott más szervezeteket is meghívva, melyen elhatározták, hogy ismételen felkeresik a belügyminisztert, hogy tiltsa be a jazz-bandeket Magyarországon.⁵³ A cigányzenészek immáron nem csak a rendelettel visszaszorított külföldi, hanem a hazai jazz zenekarok ellehetetlenítésére törekedtek. Az Egyesület küldöttsége rövidesen az alábbi pontokat nyújtotta át az illetékes miniszternek, mellyel rögvest kivívták a kávéház, szálloda, étterem és kocsmá tulajdonosok ellenszenvét, ugyanis ők anyagi érdekeik miatt a közönség igényéhez kívántak alkalmazkodni:

„Méltóztassék a dzsessz-bendeket, a dzsesszmuzsika interpretálói működését rendeletileg beszüntetni, vagy amennyiben a tel-

Az imént említettek kiválóan érzékeltette az egyik napilap *Irtsuk ki a jazz-band-et!* címmel közölt cikkének a következő részlete: „A magyar forradalmak lezajlása után titkos utakon hozzánk is beszökött az a muzsika, amely hihetetlen gyorsasággal bezengte egész Európát: a jazz-band. – A jazz-zenekarban nevetésre ingerlő és dühbe gurító hangszerek vannak, amelyek jellemzően azokra a fél-állati népekre, amelyek Afrikában élnek s botfülük számára kitalálták a jazz-bandet. Vannak ebben a zenekarban paragrafus alakú kiáltók, cintányérok és kolompok, sívalkodó és rőfögő fúvók s csak a jó Isten tudja, mi még!... Ezzel a zenekarral csupán azt lehet elérni, hogy vademberek kötélidegeit vagy a világháborúban elpeythyűt európai ember idegeit bizsergessék. De semmiféle nemes érzelmet nem lehet kifejezni velük... A jazz-band zenészek ki akarják irtani nemcsak a magyar nótát, hanem a magyar cigányokat is... Szomorú és felbőszítő, hogy ma már nemcsak Budapesten, hanem nagyobb vidéki városokban is a jazz-band zene ocsmány hangjai undorítják az ember fülét és éremlyítik a gyomrát.” In: *Irtsuk ki a jazz-band-et!* *Nyírvidék*, XLVIII. évf. 223. sz. (1927. október 2.) 13.

⁵² „Olyan a jazz-band mint a járvány – küzdeni kell ellene.” *Újság*, III. évf. 214. sz. (1927. szeptember 22.) 8.

⁵³ A cigányzenészeket meg kell védelmezni. *Pesti Hírlap*, XXXVI. évf. 205. sz. (1927. szeptember 11.) 8.,

Cigányok a jazzband ellen. *Újság*, III. évf., 218. sz. (1927. szeptember 27.) 8.

jes beszüntetés lehetetlen, úgy szigorú korlátok közé szorítani. Az alábbiakban legyen szabad megjelölni azokat a módokat, amelyekkel a korlátozást keresztülvihetőnek tartjuk.

1. Minden olyan nyilvános helyiségben: kávéházakban, vendéglőkben, cukrászdákban, tánclókokban stb. ahol dzsessz-band működik, kötelező cigányzenekarnak az alkalmazása is.

A dzsessz-bendnek a cigányzenekarral felváltva egyenlő időközökben kell működni. Esti 10 óra után azonban dzsesszband, tekintettel arra, hogy működése az éjszaka nyugalalmát zavarná, egyáltalán nem működhet.

2. Minden nyilvános helyen, ahol műsoros előadások tartatnak, pl. varietékban, kabarékban, orfeumokban a műsor 50 százalékának magyar számokból kell állnia. Ez alatt nemcsak az értendő, hogy magyar szerzők műveiből, hanem, hogy magyaros jellegű és tartalmú számokból.

3. Mindazon helyeken, ahol nyilvánosan táncolnak: mulatókban, nyilvános teadélutánokon, táncmultságokon, bálokon stb. a táncok 50%-ának magyar táncnak kell lenni. Amennyiben ily táncokhoz dzsessz-zene alkalmaztatik, úgy cigányzenekar alkalmazása is kötelező.

A 2. és 3. pont esetében a műsorok, illetve táncrendek az engedély kiadása előtt az illetékes rendőrhatalóságnak beszoigáltatandók és az engedély kiadása előtt az illetékes rendőrhatalóságnak beszoigáltatandók és az engedély csak így adható ki.”⁵⁴

A cigányzenészek előterjesztése ezúton nem lelt kedvező fogadtásra a Belügyminisztériumban, helyzetük mindinkább reménytelenebbé vált, ugyanis a külföldi munkalehetőségek is jelentősen beszűkültek előttük. Ausztria, Románia, Csehszlovákia, Lengyelország és Svájc teljesen bezárta kapuit a magyarországi cigányzenészek előtt. Az MCOE az ellentétek elkerülése végett az Országos Magyar Zenészszoivetséghez sem fordulhatott a jazz betiltásának igényével, ugyanis a szövevség tömörítette

⁵⁴ A jazz-band. *Vendéglősök Lapja*, XXXXIII. évf. 20. sz. (1927. október 20.) 1.

magába a magyarországi jazz zenészeket.⁵⁵ Ebből kifolyólag az elkövetkező években más fórumokon⁵⁶ kezdtek el mozgolódni céljaik elérése érdekében. Az Egyesület 1928 júniusában a budapesti színügyi bizottságához intézett beadványt, avégett, hogy tiltsák be a jazz zenekarokat a fővárostól bérelt, vagy az általa fenntartott vendéglátóhelyeken, intézményekben (pl.: Budapest Székesfőváros Állat- és Növénykertje, Gellért-szálló étterme). A főváros tanácsnoka az Egyesület előterjesztésével kapcsolatban egyik sajtónyilatkozatában leszögezte, hogy amennyiben a színügyi bizottság jóváhagyja a cigányzenészek kérését, abban az esetben a városvezetés is támogatja törekvéseiket. Továbbá azt is kifejtette, hogy a már aláírt szerződések módosítása nem lehetséges, azonban az újonnan kötöttékben rögzíteni fogják, hogy csak cigányzenekarokat alkalmazhatnak a bérlők.⁵⁷ A színügyi bizottság ülésén a cigányzenészek kérvényét a törvényhozók maradéktalanul támogatták,⁵⁸ a sajtótudósítás szerint az illetékesek a következők miatt hagyták jóvá: *„Az egyik városatya erkölcsi kötelességének mondotta a védekezést a „fekete zene” ellen, egy másik városatya pedig, aki purifikáló hajlandóságával már elég csinos hírnevet szerzett magának, hasonlóan felindult a borzadállyal emlékezett meg az erkölcsrontó néger zenéről. Utalt arra, hogy előkelő zenei tekintélyek állapították meg, hogy „a jazz nem zene, hanem zörej”. A jazz és a négerrek bevonulása szerinte „zenei destrukció”, ami „a világháború következménye” s amelyet*

⁵⁵ Egyórás vitám a cigányok elnökével a dzseszbendről, a cigányok kenyéréről és a magyar nóta sorsáról. *Magyarország*, IX. évf. 27. sz. (1928. február 2.) 8.

⁵⁶ Például az MCOE 1929-ben kérvényt intézett a földművelésügyi miniszterhez, hogy a hatósága alá tartozó külföldi magyar borházakban kizárólag cigányzenészeket alkalmazzanak. In: *Cigányzene lesz a külföldi magyar borházakban. Budapesti Hírlap*, XLIX. évf. 228. sz. (1929. október 8.) 10.

⁵⁷ A színügyi bizottság holnapi ülésén a külföldi művészek budapesti vendégszolgálatáról tárgyalnak. A Petőfi Társaság érdekes beadványa a bizottsághoz. *8 Órai Újság*, XIV. évf. 123. sz. (1928. június 1.) 12., A Petőfi Társaság síkra szállt a külföldi művész-vendégszereplések ellen. A jazzt hivatalosan számúzi a főváros? *Magyarország*, XXXV. évf. 123. sz. (1928. június 1.) 7.

⁵⁸ A főváros intézményeinél tilos lesz a jazz! A színügyi bizottság állást foglalt a „fekete zene” ellen. *Magyarország*, XXXV. évf. 124. sz. (1928. június 2.) 5., Tilos a „fekete zene” a főváros intézményeinél. *Újság*, IV. évf. 123. sz. (1928. június 2.) 8.

„az entente színes csapatai hagytak hátra Európában egyéb betegségek baci-lusaival együtt”.⁵⁹

Az MCOE jazz bandek elleni több éves határozott fellépése ellenére, azonban időnként előfordult, hogy egyes cigányzenekarok a megélhetésük érdekében a közönség és a vendéglátó tulajdonosok igényéhez alkalmazkodva jazz zenét játszottak.⁶⁰ Azonban a többség nem élt ezzel a lehetőséggel,⁶¹ így elkerülhetetlenné vált, hogy az Egyesület újabb lépésekre szánja el magát a jazz térhódításának a visszaszorítása érdekében.⁶² 1929 áprilisában az újonnan megválasztott elnök Bura Károly beköszöntőjében többek között elengedhetetlennek tartotta a cigányzenészek képzését, melyet mérföldkőnek tekintett a jazz térnyerése elleni harcban: „*Gondoskodni kívánunk kulturális előrehaladásunk előfeltételeiről is. E célból rövidesen felállítjuk az új generáció kiképzését szolgáló zeneiskolánkat s ígéretet kaptunk arra, hogy az innen kikerülő kiváló tehetségek megtalálják az utat a magasabb kiképzésre s a külföldi világsikerek pódiumaihoz. Csak a képzett cigánymuzsikus tudja visszaszerezni mindazt, amit a divatos zeneáramlatok tőlünk elvettek és csak ez a cigánymuzsika tudja visszavarázsolni majd a magyar dal és a magyar nóta új reneszánszát.*”⁶³ Az Egyesület vezetősége a cigányzenészek kép-

⁵⁹ Uo. 8.

⁶⁰ Kállai Ernő: Cigányzenészek. In: Kováts András (szerk.): *Roma migráció*. MTA Kisebbségkutató Intézet – Nemzetközi Migrációs és Menekültügyi Kutatóközpont, Budapest, 2002. 77., Landauer Attila (szerk.): *A Kárpát-medencei cigányság és a keresztyén egyházak kapcsolatának forrásai (1567-1953)*. Károli Gáspár Református Egyetem – L Harmattan Kiadó, Budapest, 2016. 386-387.

⁶¹ A jelenségről a következő lemondó hangvételű nyilatkozott tette 1928-ban az Egyesület akkori elnöke: „*Egy nagy hiba történt annak idején a cigányság részéről – mondja Rácz Zsiga az elnök – mikor Budapesten is felütötte a fejét a külföldről beszivárgott dzsesszbend muzsika, a cigánynak is át kellett volna szervezkedniük a dzsesszbendre. De a magyar cigány erre nem volt kapható. [...] nagy hiba, hogy a cigány mégsem igyekezett idejében elsajátítani a dzsesszbendet. A kenyerre, megélhetése miatt. De hát a klarinétosaink közül egy sem akadt,, akinek kedve lett volna megtanulni a szaxofonnal való bánást.*” In: Egyórás vitám a cigányok elnökével a dzsesszbendről, a cigányok kenyeréről és a magyar nóta soráról. *Magyarság*, IX. évf. 27. sz. (1928. február 2.) 8.

⁶² Landauer Attila (szerk.): *A Kárpát-medencei cigányság... I. m.* 387-388.

⁶³ Beköszöntő. [Bura Károly] *Magyar Cigányzenészek Lapja*, VI. évf. 1-4. sz. (1929. április) 1.

zése terén az első kísérleteket a Zeneakadémiánál tette, azonban itt elutasítással kellett szembesülniük, melynek indokaként a helyhiányra és a tanárok ódzkodására hivatkoztak. Az is felmerült, hogy zeneiskolákkal működjenek együtt, de ezt hamar elvetették, mert nem értettek egyet azzal, hogy a tehetséges cigány gyermekek egy általános, a cigányzenészektől idegen oktatásban vegyenek részt. Továbbá a felnőtt cigányzenészeknek is szerettek volna lehetőséget biztosítani a továbbtanulásra, amire a zeneiskolákban nem volt lehetőség, mivel nem foglalkoztak sokéves tapasztalattal bíró zenészekkel. A sikertelen próbálkozások után határozta el, hogy elengedhetetlen egy önálló cigány zeneiskola megalapítása.⁶⁴ Döntően⁶⁵ Ilovszky János székesfővárosi törvényhatósági bizottsági tagnak, az MCOE díszelnökének hathatós szervezőmunkájaként 1929 szeptemberében a Bihari zeneiskola meg is nyitotta kapuit. Ugyanis a magas beosztású budapesti tisztségviselő közbenjárására helyiséghez és anyagi fedezethez jutott az intézmény. Már az első évben százhatvanan jelentkeztek a zeneiskolába, a tanári kar létszáma pedig elérte a tizenhatot, akik közül mindössze egy volt cigány származású.⁶⁶ A Bihari zeneiskolában felnőtteknek és gyermekeknek egyaránt biztosítottak oktatást heti egy-két órában, elméleti kurzusokat és hangszer-tanítás is a tananyag részét jelentette, valamint csekély tandíjat kértek a tanulóktól.⁶⁷ A tandíjak befizetése már néhány hónappal az évkezdést követően akadozott, ezért a tandíj hátralékot felhalmozó diákoktól meg-

⁶⁴ Zeneiskolánk. Szeptemberben megnyílik a Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének zeneiskolája. [dr. Járosi Jenő] *Magyar Cigányzenészek Lapja*, VI. évf. 6. sz. (1929. július 1.) 1-2.

⁶⁵ A támogatókról, közreműködő hivatalnokokról Lásd bővebben: Szeptemberben megnyílik zeneiskolánk. [dr. Járosi Jenő] *Magyar Cigányzenészek Lapja*, VI. évf. 7. sz. (1929. augusztus 1.) 1-2., Kérelem Eger zenekedvelő közönségéhez. *Eger*, XL. évf. 186. sz. (1929. október 16.) 3.

⁶⁶ Megnyílt a „Bihari” zeneiskola. Magyar a világ első cigányzenész iskolája. A „Bihari” zeneiskola tervének és létesítésének története. *Magyar Cigányzenészek Lapja*, VI. évf. 9. sz. (1929. október 1.) 3-4.

⁶⁷ Felhívás! A Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének „Bihari” zeneiskolája 1929. szept. 15-én Budapest, VIII. Kálvária tér 22. sz. alatt megnyílik. *Magyar Cigányzenészek Lapja*, VI. évf. 7. sz. (1929. augusztus 1.) 1.

vált az iskola.⁶⁸ Az MCOE-től és jelentős erőfeszítéseket követelt meg a Bihari zeneiskola fenntartása, például a rákövetkező évben már a közgyűlést kellett elhalasztania, hogy az arra szánt összeget az intézményre fordíthassák.⁶⁹ A nehézségek ellenére a rákövetkező évben a pápai helyi csoport megrendezte a magyar nóta ünnepét, hogy az ott befolyt összegből megalapíthassa a II. Bihari zeneiskolát, ahova harminc tanulót fel is tudtak venni.⁷⁰ A nehézségek elültét követően a budapesti székhelyű zeneiskola tanügyi szakosztályának a vezetője az alábbiakban foglalta össze az iskola múltját, jelenét és jövőbeli küldetését:

„A Cigányzenészek Orsz. Egyesületének vezetősége már évekkel ezelőtt látta, hogy a cigányság a mai viszonyok között csak úgy boldogulhat, ha tanul és magát szakszerűen képeztetni. Éppen azért két évvel azelőtt bölcs előrelátással életre hívta a cigányság egyik legújabb intézményét a Bihari zeneiskolát. Tagadhatatlan tény, hogy az első években voltak a zeneiskola körül bizonyos bajok, zökkenők. De minden kezdet nehézségekkel jár. A cigányság vezetőiben akkor még nem volt meg a kellő gyakorlat ahhoz, amit egy minden tekintetben kifogástalanul működő zeneiskola vezetése igényel. Azóta okulva a múlt hibáin ezeket a hiányokat sikerült részben kiküszöbölni. A Bihari zeneiskolát teljesen újjá szerveztük. Nincs ok többé a bizalmatlankodásra. A Bihari zeneiskola tanterve és szellemi irányítása garancia arra, hogy a Bihari zeneiskola ma már egy színvonalon áll bármely más magas tandíjakkal dolgozó zeneiskolával. E mellett úgy a tandíjak olcsósága, mint az iskola lefektetett láncmenete mindenben alkalmazkodik a cigányság életkörülményeihez és igényeihez. Szülők! Hozzatok fordulok! A cigányság jövője forog kockán. Írassátok be mielőbb és taníttassátok gyermekeiteket a Bihari zene-

⁶⁸ A Bihari zeneiskola. *Magyar Cigányzenészek Lapja*, VII. évf. 10-12. sz. (1930. december 24.) 6.

⁶⁹ MNL OL K-150-VII-5 1935/153186 /3777 cs. A nagyméltóságú M. Kir. Belügyminiszternek Úrnak kérvény.

⁷⁰ Cigányaink estélye a színházban. *Pápai Hírlap*, XXVII. évf. 40. sz. (1930. október 4.) 3., A pápai helyi csoport II. Bihari zeneiskolája. *Magyar Cigányzenészek Lapja*, VII. évf. 9. sz. (1930. október 20.) 1-2.

iskolában. Ti pedig cigány ifjak! A cigányság szemefénye, a cigányság minden reménye, a cigányság jövő generációjának letéteményesei, jertek! Jertek ide és itt kitartó szorgalommal és törhetetlen akaraterővel tanuljatok. Vértézzétek föl magatokat a tudás hatalmas fegyverével, hogy azután a cigányság zászlaját magasra emelve, még az elkövetkezendő korszakok sok évszázadán át hirdethessétek a cigányság zenei rátermettségét, a cigányság magasba törő zenei kultúráját, a cigányság sok évszázados dicsőségét.”⁷¹

Belső harcok, kiélesedő frakciók, ellenszervezet – az MCOE széthullása és a helyi csoportok feloszlata

A MCOE 1930 májusában szervezte meg a magyar nóta ünnepét a Ferencvárosi Torna Club sportpályáján, a bevételt a Bihari János nevével fémjelzett cigányzenész iskola megsegítésére, illetve a hajdani elnök Radics Béla prímásnak méltó síremlék állítására szánták. A beharangozó sajtótudósítások a leghíresebb prímások vezényletével közel ezer cigányzenész fellépéséről szóltak.⁷² A rendezvényt rendkívüli érdeklődés övezte, huszonkétezer néző vett részt a hangversenyen, sőt befolyásos, híres személyek is gyarapították a közönség sorait.⁷³ Amekkora sikernek számított a nyilvánosság előtt a magyar nóta ünnepe, legalább akkor ellentét robbant ki miatta a Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületében. A rendezvény a szervezet tiszteletbeli elnökének, a zeneiskola alapítójának, Ilovsky Jánosnak a főszervezésében került megrendezésre, akit az Egyesület elnöke, Bura Károly azzal rágalmazott meg, hogy sikkasztott, mint utóbb kiderült a sértés mögött az húzódott, hogy nevét a hangverseny plakátján a többi prímás között tüntette fel, nem került kiemelt helyre,

⁷¹ Miért kell a Bihari Zeneiskola? [Bálint János] *Magyar Cigányzenészek Lapja*, VIII. évf. 7-8. sz. (1931. augusztus 22.) 1-2.

⁷² Ezer muzsikus cigány hangversenye Radics Béla síremlékére. *Prágai Magyar Hírlap*, IX: évf. 67. sz. (1930. március 21.) 9., Ezer cigány – százegy magyar nóta. *Magyarország*, XXXVII. évf. 90. sz. (1930. április 20.) 2., A magyar nótaünnep. *Magyarság*, XI. évf. 110. sz. (1930. május 16.) 11.

⁷³ Huszonkétezer néző a magyar nótaünnepén. *Újság*, VI. évf. 122. sz. (1930. május 31.) 9.

vastaggal szedve. Az imént említett nézeteltérés határozottan rányomta bélyegét az elkövetkező közgyűlésekre, a tagság két táborba rendeződött, az ellenzék a rágalmozó elnök leváltását követelte, aki olykor berekesztette az ülést és viharosan távozott, vagy lemondott, amit már másnap visszavont.⁷⁴ Az üléseken elengedhetlenné vált a rendőri jelenlét, valamint az elharapódzó indulatok miatt azok feloszlatására is sor került.⁷⁵

Az Egyesületen belüli harcoknak a Belügyminisztérium vetett véget, ugyanis 1930 augusztusában rendkívüli közgyűlést hívtak össze a miniszteri titkár vezényletével, melyen a rendőrhatalóság ügyelt a rendre, a sajtó munkatársai pedig árgus szemekkel figyelték az eseményeket. Elsőként az MCOE elnöke kapott szót, aki újfent leszögezte, hogy a nótaünnep főszervezője meglátása szerint sikkasztott és azonnali elszámolást követelt, holott mint már korábban felszínre bukkott; a díszelnökön számonkért pengők már hónapok óta Bura Károly nevén a bankban feküdtek. A megvádolt Ilovszky János a gyanúsításra a következő választ adta, felháborodását korántsem leplezve: *„Megrendeztük a nótaünnepet – mondta – hogy síremléket állítsunk fel Radicsnak, s hogy segítséget tudjunk nyújtani a Bihari-féle zeneiskolának és a nótaünnep után hajszát indítottak ellenem és amikor fel akartam tárni a helyzetet, az elnök nem adta meg nekem a szót. Ezt érdemeltem meg önzetlen, tisztességes munkámért. [...] Ingujiban dolgoztam itt a cigányokért egy hónapon keresztül fejezte be Ilovszky János – és jótékony kezemet kövel és sárral dobálták meg, pedig Szent István napján meg akartuk rendezni a második nótaünnepet, amelyen minden külföldi részt vett volna és tulajdonképpen a második nótaünnep biztosította volna az erkölcsi sikeren felül a komoly anyagi sikert is.”*⁷⁶ A tiszteletbeli elnök felszólalását követően a tagság tételesen hangot adott Bura Károllyal kap-

⁷⁴ Bura Károly lemondott a Magyar Cigányzenészek Egyesületének elnökségéről. *Budapesti Hírlap*, L. évf., 184. sz. (1930. augusztus 14.) 7., Bura Károly visszavonta a Cigányzenész-szövetség elnöki tisztségéről való lemondását. *Magyarország*, XI. évf. 185. sz. (1930. augusztus 15.) 15.

⁷⁵ Botrányos cigánygyűlés Budapesten. *Pesti Hírlap*, LII. évf. 176 sz. (1930. augusztus 5.) 13., Bura Károly faképnél hagyta az elnökválasztó cigánygyűlést. Elmaradt az elnökválasztás. *Vendéglősök Lapja*, XXXVI. évf. 16. sz. (1930. augusztus 20.) 6.

⁷⁶ A cigányzenészek kibuktatták Bura Károlyt az elnöki székből. *Magyar Országos Tudósító*, XIII. évf. 189. sz. (1930. augusztus 22.) 56.

csolatos elégedetlenségüknek. Felrótták neki, hogy többször nem állt ki a cigányzenészek érdekében, valamint az Egyesületből jogtalanul távolította el a jogászt, hogy nagyobb hatalomra tegyen szert. Mindezek fényében a rendkívüli közgyűlést vezető miniszteri titkár bizalmatlansági eljárást kezdeményezett, a szavazatok összeszámllása egyértelműen Bura Károly leváltása mellett szóltak, az újonnan megválasztott elnök pedig felkérte Ilovszky Jánost, hogy továbbra is töltsse be az Egyesület tiszteletbeli elnöki székét.⁷⁷ Bura Károly a félresöprést azonban nem hagyta annyiban, néhány hónappal később a Magyar Zenészek Országos Önképző és Betegsegélyező Egyesületének alapító közgyűlésén elnöknek választották. Feltételezhetően az Egyesület megalapítása az ő és pártolói kezdeményezése volt, ugyanis a szervezet a cigányzenészek nyugdíjazását, illetve betegség, vagy munkanélküliség esetén a segélyezését tűzte ki célul, azzal a felhanggal, hogy az MCOE e téren nem képviselte az érdekeiket. A tervezettek szerint a tagoknak havonta két-három pengőt kellett befizetni, melynek fejében a fentebb említett rászorultságok esetén öttől tizenöt pengőig terjedő összeghez juthatnak hetente. A nyugdíj esetén pedig arról döntöttek, hogy aki húsz év alatt befizet mintegy ezernegyven pengőt, annak negyvenegy pengő és nyolcvan fillér jár majd havonta, míg annak, aki harmincöt évig fizet a nyugdíjalapba annak havi kétszázhuszonnégy pengőt juttatnak majd, amikor esedékessé válik.⁷⁸

Ezen időszakban számos intézkedésre szánta rá magát a Magyar Cigányzenészek Országos Egyesülete többek között bejelentette, hogy a tagok biztosítását meg kívánja oldani betegség és munkaképtelenség esetén. Azonban a másik kezdeményezésnél szilárdabb alapokra akarták helyezni az ügyet, mivel azt az Országos Társadalombiztosító Intézet bevonásával tervezték.⁷⁹ Továbbá rendezni kívánta a vendéglátóhelyek és a cigányzenekarok szerződéseit a kölcsönös érdekvédelem jegyében,⁸⁰

⁷⁷ Uo. 56-57.

⁷⁸ Új egyesületet alakítottak a cigányok, ahol betegpénzt és nyugdíjat ígérnek. A gyűlésen „az italfogyasztás nem volt kötelező”. *Újság*, VI. évf. 224. sz. (1930. október 3.) 2.

⁷⁹ Magyary Imre lett a Cigányzenészek Szövetségének elnöke. *Magyarság*, XIII. évf. 36. sz. (1932. február 14.) 11.

⁸⁰ A Magyar Cigányzenészek Országos Egyesülete szakmáink tagjaihoz. *Vendéglősök Lapja*, XLVI. évf. 24. sz. (1930. december 20.) 3.

valamint elérte a hatóságnál a tagdíjat nem fizető cigányzenészek működési engedélyének a bevonását.⁸¹ A szervezet újfent küldöttséget szervezett a Belügyminisztériumba az ügyben, hogy a kávéházak és éttermek legalább fele részben cigányzenészeket játszassanak, illetve a cigányzenekart alkalmazó vendéglátóhelyek részesüljenek adókedvezményben.⁸² A minisztérium a kérésnek nem tett eleget, azonban más téren, közvetett módon némileg kedvezőbb feltételeket teremtett a cigányzenészeknek a 137.000/1926. BM számú körrendeletének a módosításával, melyet a területi hatály tekintetében fellépő félreértések miatt tartott indokoltnak. A tévedések tárgyát képező határozat a rendezett tanácsú városokban és a városi törvényhatóságokban írta elő a működési engedélyt a zenészeknek. Viszont a hatóság a 118.494/1932. BM számú körrendeletével már a tízezret meghaladó lakossággal bíró nagyközségekben is előírta, hogy hatósági igazolvány szükséges a zenéléshez, vagyis a rendelet területi hatályát kiterjesztette nagyobb teret biztosítva a hivatásos zenészeknek.⁸³ A jazz zene visszaszorítása ismételten napirendre került, ez ügyben a budapesti rendőrfőkapitánynál tettek kísérletet bízva a pártfogásában.⁸⁴ A szervezet a rádióval is szembe ment a cigányzenészek érdekeinek a védelmében, ugyanis kevesellték azt a tiszteletdíjat amit kaptak a kávéházi közvetítések után, tüntetőleg helyenként a zenélést is megtagadták, a rádió válaszul a cigányzenészeket törölte a műsortervekből.⁸⁵

⁸¹ Cigányzenészek működési engedélye. *Friss Újság*, XXXVI: évf. 113. sz. (1931. május 21.) 4.

⁸² Cigányzenészek a cigányzenéért. *Pesti Napló*, LXXXIII. évf. 44. sz. (1932. február 24.) 7.

⁸³ A m. kir. belügyminiszter 1932. évi 118.494 számú körrendelete, a hivatásos zenészek működési engedélyéről szóló körrendelet kiegészítéséről. Magyarországi Rendeletek Tára, Hatvanhatodik évfolyam, 1932. Magyar Kir. Belügyminisztérium, Budapest, 1932. 80.

⁸⁴ A Magyar Cigányzenész Szövetség az idegen zenészek ellen. *Magyarság*, XIII. évf. 44. sz. (1932. február 24.) 7.

A pusztuló magyar cigányság a főkapitány segítségét kéri. 8 *Órai Újság*, XIX. évf. 225. sz. (1933. október 4.) 5.

⁸⁵ A cigányzenészek be akarják szüntetni a kávéházból való rádió-közvetítéseket. *Magyarság*, XIII. évf. 47. sz. (1932. február 27.) 9., A cigányzenészek és a rádió között kiélesedett a harc. *Magyarság*, XIII. évf. 56. sz. (1932. március 9.) 5. Az MCOE elnöke a következőket fogalmazta meg a sajtótudósítás szerint az elharapódzó vitát illetően:

A Magyar Cigányzenészek Országos Egyesülete az 1930-as évek első felében már szembetűnően veszített érdekérvényesítő képességéből, a belső feszültségek, a behajthatatlan tagdíjak, a helyi csoportok megszűnése mindinkább a szervezet végét jelentették. Ezen a cigányzenészek fentebb említett lépései mit sem változtattak, sőt a hatóság támogatása is szertefoszlott. Hivatalosan az illetékes minisztérium a 145799/1933 BM sz. körrendeletével mondta ki az Egyesület és helyi csoportjainak a feloszlását az alábbiakra hivatkozva: „[...] az ellenőrzésre hivatott helyi hatóság megállapítása, valamint az egyesület elnökének bejelentése szerint [...] az egyesület alapszabályszerű működést már hosszabb idő óta nem fejt ki, hivatali helyisége nincs, s a tagok szétszóródása és részvétlensége folytán az egyesület feloszlásának kimondását közgyűlésen nem tudja elhatározni.”⁸⁶ A rendelet kiadását követően sorra szűntették meg az illetékes hivatali tisztségviselők a helyi csoportokat is, melyek nagyrészt már vagyonnal sem rendelkeztek,⁸⁷ vagy mint utóbb kiderült már évek óta nem működtek.⁸⁸ A Belügyminisztérium az Egyesület feloszlását

„Magyary Imre kijelentette munkatársunknak, hogy mindaddig nem hajlandó a mikrofon előtt játszani, amíg a rádió jogos kéréseiknek eleget nem tesz. Bízik abban, hogy a magyar rádióhallgatók tábora követelni fogja a cigányzenészek sűrűn való műsorba iktatását és abban is bizakodik, hogy a külföldi hallgatók, akiktől számos üdvözlőlevelet kapott, szintén melléjük állnak és a kikényszerítik a rádiótól a cigánymuzsikát.” In: A cigányzenészek és a rádió között kiélesedett a harc. *Magyarság*, XIII. évf. 56. sz. (1932. március 9.) 5.

⁸⁶ Pomogyi László: *Cigánykérdés és cigányügyi igazgatás...* I. m. 177.

⁸⁷ Kereskényiné Cseh Edit (szerk.): *Források a Békés megyei cigányság... I. m.* [gyulai, békéscsabai, szarvasi helyi csoportok] 128.

MNL OL K-150-VII-5 1935/153186 /3777 cs. *A Magyar Cigányzenészek Országos Egyesülete kaposvári helyi csoportjának feloszlása.*, MNL OL K-150-VII-5 1935/153186 /3777 cs. *A Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének feloszlása.* [makói helyi csoport], MNL OL K-150-VII-5 1935/153186 /3777 cs. *Magyar Cigányzenészek Országos Egyesülete.* [szolnoki, karcagi, mezőtúri helyi csoportok], MNL OL K-150-VII-5 1935/153186 /3777 cs. *A Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének feloszlása.* [pápai, veszprémi helyi csoportok], MNL OL K-150-VII-5 1935/153186 /3777 cs. *A Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének feloszlása.* [szegedi helyi csoport], MNL OL K-150-VII-5 1935/153186 /3777 cs. *A Magyar Cigányzenészek Országos Egyesülete és helyi csoportjának feloszlása.* [pécsi helyi csoport]

⁸⁸ Pomogyi László: *Cigánykérdés és cigányügyi igazgatás...* I. m. 177.

MNL OL K-150-VII-5 1935/153186 /3777 cs. *A Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének feloszlása.* [szentesi, csongrádi helyi csoportok], MNL OL K-150-VII-5

követően módosította a 137.000/1926. BM rendeletet mely előírta, hogy a cigányzenészek működési engedélyének a kiadásához az MCOE hozzájárulása is szükséges. A továbbiakban az említett engedélyt a következő feltételek teljesülése esetén adták ki az igénylőknek: „*A felfüggesztés ideje alatt cigányzenész részére működési engedély kiadása semmiféle egyesületi tagság igazolásától függővé nem tehető, zenei tudásának igazolásául pedig az őt alkalmazó cigányprimás, vagy két működési engedéllyel rendelkező cigányzenész írásbeli nyilatkozata elegendő.*”⁸⁹

Bibliográfia

Rendeletek

- A Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének felosztatásával kapcsolatban a 137.000/1926. B. M. rendelet egyes rendelkezéseinek felfüggesztése. *Pest-Pilis-Solt-Kiskun Vármegye Hivatalos Lapja*, XXXII. évf. 44. sz. (1934. november 1.) 488.
- A m. kir. belügyminiszter 137.000/1926. VII. számú körrendelete. *Budapesti Közlöny*, LX. évf. 142. sz. (1926. június 26.) 1.
- A m. kir. belügyminiszter 1932. évi 118.494 számú körrendelete, a hivatásos zenészek működési engedélyéről szóló körrendelet kiegészítéséről. Magyarországi Rendeletek Tára, Hatvanhatodik évfolyam, 1932. Magyar Kir. Belügyminisztérium, Budapest, 1932. 80.

Szakirodalom

- Bereznyai András: *A cigánység történetének atlasza. Térképezett roma történelem*. Méry Ratio, Somorja, 2018.
- Cserti Csapó Tibor: A magyarországi cigány közösségek demográfiai megközelítése. In: Cserti Csapó Tibor (szerk.): *Alapirodalmak a hazai cigány/roma népességre vonatkozó társadalomtörténet, társadalomismeret oktatásához*. Gypsy Studies – Cigány Tanulmányok 36. PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs, 2015. 401-462.
- Erdős Kamill: A magyarországi cigánység. In: Vekerdi József (szerk.): *Erdő Kamill cigánytanulmányai*. Békés Megyei Tanács V. B. Koordinációs Bizottság – Gyulai Erkel Ferenc Múzeum, Békés, 1989. 42-56.

1935/153186 /3777 cs. *A Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének felosztatása*. [balassagyarmati helyi csoport]

⁸⁹ A Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének felosztatásával kapcsolatban a 137.000/1926. B. M. rendelet egyes rendelkezéseinek felfüggesztése. *Pest-Pilis-Solt-Kiskun Vármegye Hivatalos Lapja*, XXXII. évf. 44. sz. (1934. november 1.) 488.

- Gerelyes Ede (szerk.): *A szocialista művészetért! A művészek és a művészeti dolgozók szakmai szervezeteinek történetéhez*. Táncsics Könyvkiadó, Budapest, 1974.
- Hajnáczy Tamás: Hogyan lett a „kóborcigányból” szocialista embertípus, majd a rendszerváltás nemzetiiségi jogokkal felruházott vesztese? In: Cserti Csapó Tibor – Rosenberg Mátyás (szerk.): *Horizontok és dialógusok 2017. VI. Romológus konferencia. Tanulmánykötet*. PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs, 2017. 224-242.
- Hajnáczy Tamás: Hólyagos himlő és karhatalom. Adalékok a „kóborcigány” kérdés 1916-os közegészségügyi és rendészeti szabályozásához. *Romológia*, 2018/16-17. 22-33.
- Karsai László: A cigánykérdés Magyarországon 1919-1945. Út a cigány Holocausthoz. Cserépfalvi Kiadása, Budapest, 1992.
- Kállai Ernő: Cigányzenészek. In: Kováts András (szerk.): *Roma migráció*. MTA Kisebbségkutató Intézet – Nemzetközi Migrációs és Menekültügyi Kutatóközpont, Budapest, 2002. 72-90.
- Kereskényiné Cseh Edit (szerk.): *Források a Békés megyei cigányság történetéhez. Dokumentumok a Békés Megyei Levéltárból (1768-1987)*. Békés Megyei Levéltár, Gyula, 2008.
- Landauer Attila (szerk.): *A Kárpát-medencei cigányság és a keresztyén egyházak kapcsolatának forrásai (1567-1953)*. Károli Gáspár Református Egyetem – L Harmattan Kiadó, Budapest, 2016.
- Miklós Tamás: Az 1942. évi esztergomi cigány-szabályrendelet. In: György Sándor – Hajnáczy Tamás – Kanyó Ferenc (szerk.): *Történelmi útvesszők. Válogatás a Napi Történelmi Forrás szerzőinek írásaiból II*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2018. 311-330.
- Miklós Tamás: Elképzelések és tervek az esztergomi cigányság letelepitésére a Horthy-korszakban, valamint annak megvalósulása. *Romológia*, 2017/13. 69-88.
- Nagy Károly – Tóth Péter – Szegőfi Anna (szerk.): *Régi históriák. Ózd és környéke múltjának írott forrásai. Helytörténeti olvasókönyv*. Ózdi honismereti közlemények 4. szám. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár – Ózdi Népművelési Intézmények Igazgatósága, Ózd, 1984.
- Nagy Pál (szerk.): *Források a magyarországi cigányság történetéből (1758-1999)*. Emberi Erőforrások Fejlesztése Alapítvány, Gödöllő, 2011.
- Pomogyi László: *Cigánykérdés és cigányügyi igazgatás a polgári Magyarországon*. Osiris – Századvég, Budapest, 1995.
- Ratkó Lujza: A cigányzene szerepe a nyírségi falvakban. In: Bódi Zsuzsanna (szerk.): *Cigány néprajzi tanulmányok 11*. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 2002. 63-83.
- Sárosi Bálint (szerk.): *A cigányzenekar múltja az egykorú sajtó tükrében. II. kötet. 1904-1944*. Nap Kiadó, Budapest, 2012.
- Sárosi Bálint: Hivatásos és nem hivatásos népzeneészek. In: Berlász Melinda – Domokos Mária (szerk.): *Zenetudományi dolgozatok 1980*. Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézete, Budapest, 1980. 75-83.
- Sárosi Bálint: *A cigányzenekar múltja 1776-1903. Az egykorú sajtó tükrében*. Nap Kiadó, Budapest, 2004.
- Szijjártó Csaba: *A cigány útra ment... Magyar cigányzenészek külföldjárása a kiegyezés előtt*. Masszi Kiadó, Budapest, 2002.
- Zipernovszky Kornél: „Ki fog győzni – a jazz vagy a cigány – nehéz megjósolni.” A cigányzenészek megvédik a magyar nemzeti kultúrát. *Replika*, 2017/1-2. 67-87.

Korabeli sajtóforrások

- A Bihari zeneiskola. *Magyar Cigányzenészek Lapja*, VII. évf. 10-12. sz. (1930. december 24.) 6.
- A cigányzenészek a „jazz band”-ek ellen. *Pesti Napló*, LXXIII. évf. 6. sz. (1922. január 8.) 14.
- A cigányzenészek be akarják szüntetni a kávéházból való rádió-közvetítéseket. *Magyarország*, XIII. évf. 47. sz. (1932. február 27.) 9.
- A cigányzenészeket meg kell védelmezni. *Pesti Hírlap*, XXXVI. évf. 205. sz. (1927. szeptember 11.) 8.
- A cigányzenészek és a rádió között kiélesedett a harc. *Magyarország*, XIII. évf. 56. sz. (1932. március 9.) 5.
- A cigányzenészek kibuktatták Bura Károlyt az elnöki székből. *Magyar Országos Tudósító*, XIII. évf. 189. sz. (1930. augusztus 22.) 56-57.
- A cigányzenészek öröme. *Budapesti Hírlap*, XLIII. évf. 225. sz. (1923. október 6.) 5.
- A cigányzenészek sérelmei. *8 Órai Újság*, XI. évf. 105. sz. (1925. május 10.) 11.
- A főváros intézményeinél tilos lesz a jazz! A színügyi bizottság állást foglalt a „fekete zene” ellen. *Magyarország*, XXXV. évf. 124. sz. (1928. június 2.) 5.
- A jazz-band. *Vendéglősök Lapja*, XXXXIII. évf. 20. sz. (1927. október 20.) 1.
- A magyar cigányok Mussolinihoz. *Magyarország*, X. évf. 107. sz. (1929. május 14.) 14.
- A Magyar Cigányzenészek Országos Egyesülete szakmáink tagjaihoz. *Vendéglősök Lapja*, XLVI. évf. 24. sz. (1930. december 20.) 3.
- A Magyar Cigányzenész Szövetség az idegen zenésze ellen. *Magyarország*, XIII. évf. 44. sz. (1932. február 24.) 7.
- „A magyar nóta a leghatalmasabb irredenta fegyver!” Beszélgetés Brassói Kozák Gáborral a cigányzenészek elnökével. *Pesti Hírlap*, XLVIII. évf. 170. sz. (1926. július 30.) 9.
- A magyar nótáünnep. *Magyarország*, XI. évf. 110. sz. (1930. május 16.) 11.
- A pápai helyi csoport II. Bihari zeneiskolája. *Magyar Cigányzenészek Lapja*, VII. évf. 9. sz. (1930. október 20.) 1-2.
- A Petőfi Társaság síkra szállt a külföldi művész-vendégszereplések ellen. A jazzt hivatalosan számúzi a főváros? *Magyarország*, XXXV. évf. 123. sz. (1928. június 1.) 7.
- A pusztuló magyar cigányság a főkapitány segítségét kéri. *8 Órai Újság*, XIX. évf. 225. sz. (1933. október 4.) 5.
- A színügyi bizottság holnapi ülésén a külföldi művészek budapesti vendéjátékáról tárgyalnak. A Petőfi Társaság érdekes beadványa a bizottsághoz. *8 Órai Újság*, XIV. évf. 123. sz. (1928. június 1.) 12.
- Beköszöntő. [Bura Károly] *Magyar Cigányzenészek Lapja*, VI. évf. 1-4. sz. (1929. április) 1.
- Botránys cigánygyűlés Budapesten. *Pesti Hírlap*, LII. évf. 176. sz. (1930. augusztus 5.) 13.
- Bura Károly faképnél hagyta az elnökválasztó cigánygyűlést. Elmaradt az elnökválasztás. *Vendéglősök Lapja*, XLVI. évf. 16. sz. (1930. augusztus 20.) 6.
- Bura Károly lemondott a Magyar Cigányzenészek Egyesületének elnökségéről. *Budapesti Hírlap*, L. évf., 184. sz. (1930. augusztus 14.) 7.
- Bura Károly visszavonta a Cigányzenész-szövetség elnöki tisztségéről való lemondását. *Magyarország*, XI. évf. 185. sz. (1930. augusztus 15.) 15.
- Cigányaink estélye a színházban. *Pápai Hírlap*, XXVII. évf. 40. sz. (1930. október 4.) 3.

- Cigányok a jazzband ellen. *Újság*, III. évf., 218. sz. (1927. szeptember 27.) 8.
- Cigányzene lesz a külföldi magyar borházakban. *Budapesti Hírlap*, XLIX. évf. 228. sz. (1929. október 8.) 10.
- Cigányzenészek a cigányzenéért. *Pesti Napló*, LXXXIII. évf. 44. sz. (1932. február 24.) 7.
- Cigányzenészek a „jazz band-ek” ellen. *Pesti Hírlap*, XLV. évf. 6. sz. (1922. január 8.) 12.
- Cigányzenészek működési engedélye. *Friss Újság*, XXXVI. évf. 113. sz. (1931. május 21.) 4.
- Egyórás vitám a cigányok elnökével a dzseszbendről, a cigányok kenyereéről és a magyar nóta sorsáról. *Magyarság*, IX. évf. 27. sz. (1928. február 2.) 8.
- Ezer cigány – százegegy magyar nóta. *Magyarország*, XXXVII. évf. 90. sz. (1930. április 20.) 2.
- Ezer muzsikus cigány hangversenye Radics Béla síremlékére. *Prágai Magyar Hírlap*, IX. évf. 67. sz. (1930. március 21.) 9.
- Felhívás! A Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének „Bihari” zeneiskolája 1929. szept. 15-én Budapest, VIII. Kálvária tér 22. sz. alatt megnyílik. *Magyar Cigányzenészek Lapja*, VI. évf. 7. sz. (1929. augusztus 1.) 1.
- Frakciózus törekvések kudarca. *Magyar Zenészek Lapja*, XXIII. évf. 1. sz. (1927. január 1.) 12-13.
- Huszonkétezer néző a magyar nótáünnepén. *Újság*, VI. évf. 122. sz. (1930. május 31.) 9.
- Huszonöt év története. *Magyar Zenészek Lapja*, XXII. évf. Jubileumi sz. (1926. október 8.) 2-13.
- Irtsuk ki a jazz-band-et! *Nyírvidék*, XLVIII. évf. 223. sz. (1927. október 2.) 13.
- Kérelem Eger zenekedvelő közönségéhez. *Eger*, XL. évf. 186. sz. (1929. október 16.) 3.
- Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének helyi csoportja. *Pécsi Napló*, [évf. n.] 30. sz. (1925. július 19.) 7.
- „Magyarország legjobb propagandája: a cigányzene.” *Magyarság*, X. évf. 122. sz. (1929. június 2.) 17.
- Magyar Imre lett a Cigányzenészek Szövetségének elnöke. *Magyarság*, XIII. évf. 36. sz. (1932. február 14.) 11.
- Megnyílt a „Bihari” zeneiskola. Magyar a világ első cigányzenész iskolája. A „Bihari” zeneiskola tervének és létesítésének története. *Magyar Cigányzenészek Lapja*, VI. évf. 9. sz. (1929. október 1.) 3-4.
- Miért kell a Bihari Zeneiskola? [Bálint János] *Magyar Cigányzenészek Lapja*, VIII. évf. 7-8. sz. (1931. augusztus 22.) 1-2.
- Németország a magyar zenészek kiutasítását tervezi. A cigányzenészek figyelmébe. *Magyar Zenészek Lapja*, XXIII. évf. 1. sz. (1927. január 1.) 14.
- Népzenészek fölirata a Lordhoz. *Magyarság*, X. évf. 96. sz. (1929. április 28.) 13.
- „Olyan a jazz-band mint a járvány – küzdeni kell ellene.” *Újság*, III. évf. 214. sz. (1927. szeptember 22.) 8.
- Pósta Sándor dr.-t és társait, akiket azzal vádoltak, hogy klubhelyiségük bérbeadásánál megtevesztően jártak el, ma felmentette a bíróság. *Esti Kurír*, VII. évf. 118. sz. (1929. május 28.) 4.
- „Ravatalra viszik a magyar nótát...” *Pesti Hírlap*, XLVI. évf. 239. sz. (1924. november 9.) 9.
- Rendelettel számúzik Magyarországról a jazz band-et és egyéb külföldi tánczenekarokat. *Világ*, XVI. évf. 276. sz. (1925. december 5.) 7.
- Szeptemberben megnyílik zeneiskolánk. [dr. Járósi Jenő] *Magyar Cigányzenészek Lapja*, VI. évf. 7. sz. (1929. augusztus 1.) 1-2.

- Tilos a „fekete zene” a főváros intézményeinél. *Újság*, IV. évf. 123. sz. (1928. június 2.) 8.
- Tízezer cigányzenész kenere veszélyben. A paraszt és munkásbandák gyilkos konkurenciája. A cigányok országgyűlése. *Az Est*, XVI. évf. (1925. január 22.) 4.
- Újabb csatlakozások a Revíziós Ligához. *Kis Újság*, XLII. évf. 131. sz. (1929. június 13.) 5.
- Új egyesületet alakítottak a cigányok, ahol betegpénzt és nyugdíjat ígérnek. A gyűlésen az italfogyasztás nem volt kötelező”. *Újság*, VI. évf. 224. sz. (1930. október 3.) 2.
- Viharba fúlt a cigányok elnökválasztó közgyűlése. *Pesti Napló*, LXXIV. évf. 72. sz. (1923. március 29.) 2.
- Viharosnak ígérkezik a cigányzenészek mai közgyűlése. *Az Est*, XIV. évf. 72. sz. (1923. március 29.) 4.
- Zeneiskolánk. Szeptemberben megnyílik a Magyar Cigányzenészek Országos Egyesületének zeneiskolája. [dr. Járosi Jenő] *Magyar Cigányzenészek Lapja*, VI. évf. 6. sz. (1929. július 1.) 1-2.